

Mijnheer de baron is boos

Razend was de baron. Buiten zichzelf van woede. Dat is goed te zien aan de grove taal in het briefje dat hij op 23 maart 1677 schreef. Geen spoor meer van deftigheid, want een baron is tenslotte ook maar een mens.

‘Wat meugt gij twee vodden menen mij zodanig te abuseren (= misleiden) met vaders geconterfeite (= nagebootste) hand, daar die goede man bij de twee jaar simpel is geweest en nergens van weet. Die groete uitgebruse hoor, een schandvlek voor de familie, die procedeeert te Haren voor het gericht, maakt zich heer en meester van mijn heerlijkheid. Men licht geld op de heerlijkheid, men kleedt zich met drie tabbers (= lang bovenkleed, japon) gelijk uit een winkel, men doet een voetval voor kalvo (?) dat ik niet in de stad zoude komen, men ordonneert aan die jonge moordeenaar Willem om hier zekere orders uit te richten. Laat hem eens hier komen, ik zal hem gevatelij in handen van Vandermeeulen leveren, die guit. Men trekt van alle goederen de grote inkomsten en speelt daar de juffrouw mee, en dat onder de dekmantel van schijnheiligheid. Men schrijft mij al dat is zus, dat wil vader zo hebben, ‘twelk altemaal pure valsigheid en friponnerie (= deugnietrij) is. Past vrij allebeide op den haspel, ik zal die groete hoor een deuntje spreken. Laat ze naar haar vagebond trekken. Is het daarom dat men naar Hinsberg (= Heinsberg) geweest is? Ja, het zal zich nu wat grof veranderen, spaart God mijn leven nu ik uit de dienst ben. Ik zal u koel leren planten, schaampvrij in u hart bloot, zulk leven te leiden. Mijn penne kan het u beschrijven.

W. van Isendoren à Bloijs,
Baron van Borgharen’

De boze baron is Wolter van Isendoorn à Blois. Zijn inmiddels seniele vader heette Philibert en

Het oude kerkje van Borgharen, dat in 1888 plaats maakte voor de huidige kerk (Publications 1907).

Het kasteel en het oude kerkje van Borgharen, in 1676 getekend door Josua de Grave (LGOG).

was heer van Borgharen. Maar waarom maakte Wolter zich zo kwaad? Om daar achter te komen moeten wij even de geschiedenis induiken en de gegevens op een rij zetten.

Vóór 1800 maakte Borgharen deel uit van het Staatse gedeelte van het Land van Valkenburg. In 1647 kocht Philibert het kasteel en de heerlijkheid van Albert de Merode, vrijheer van Argenteau. Philibert stamde uit een protestantse Gelderse familie en was luitenant-kolonel bij de infanterie en bovendien commandant van de vesting Maastricht. Hij overleed op 11 oktober 1677. Als eerste volgde zijn oudste zoon Wolter (de boze baron van de brief) hem op. Toen deze in 1680 kinderloos stierf, was zijn broer Willem de volgende erfgenaam. Dit gebeurde onder aanvankelijk protest van de andere broers en zussen. Uiteindelijk zag Willem zich gedwongen het kasteel en de heerlijkheid te verkopen. Indertijd toen Philibert de heerlijkheid kocht, was deze namelijk al belast met grote schulden en ook de verkoop door Willem was noodzakelijk vanwege financiële problemen. De nieuwe koper was Jan Willem Van der Heyden a Blisia, de schoonzoon van de Maastrichtse peymeester Jan Vorsterman, die de belangrijkste schuldeiser was. Zo werd Van der

De grafsteen van Philibert van Isendoorn à Blois en zijn echtgenote Adelheid van Agris in de kerk van Borgharen (Publications 1907). Hun overlijdensdata staan er niet op. Wel die van hun jonggestorven kinderen Lucretia (al overleden voordat het in het verhaal genoemde jongere zusje Lucretia geboren werd), Gertruid en Frans.

Heyden in 1686 de nieuwe heer van Borgharen.

Terug naar de boze brief. Met de ‘guit’ Willem bedoelt Wolter zijn jongere broer die, zoals we zagen, later zijn opvolger zou worden. Een jaar eerder had deze op straat met Hendrik van der Meulen ruzie gekregen om een meisje. Het was uitgedraaid op een

degengevecht waarbij Willem zijn tegenstander doodstak. Daarom noemt Wolter hem ook: ‘die jonge moordenaar’.

En wie zou die grote ‘uitgebruse’ hoer zijn, die maar naar haar ‘vagebond’ moet ‘trekken’? Is het een van Wolters zussen? Cornelia, die vóór 1682 kwam te overlijden? Of Lucretia? Had hij met één van hen - en indirect

moment waarop pa stierf?

Maar tegelijkertijd speelde er ook nog een andere kwestie. Wolter wilde graag met Hélène, de dochter van Vorsterman trouwen, maar hij werd geweigerd. Verongelijkt presenteerde hij Hélènes vader de rekening voor haar bezoeken op het kasteel en voor alle kadootjes, die hij haar het afgelopen jaar gegeven had, zoals fraaie kousenbanden en linten uit Den Haag, beschilderde eieren met Pasen, een dure armband voor haar naamdag en kostelijke confituren, citroenen, ‘oranjeappelen’ en andere versnaperingen toen zij een keer ziek in bed lag.

Gaat het dus in de brief over Hélène, die dankzij de vorderingen van haar vader op Wolters goederen ‘de rijke dame’ kon uithangen? Het antwoord op deze laatste vraag moet toch ‘nee’ luiden. Alles in overweging genomen is het niet waarschijnlijk dat Hélène degene is die bedoeld wordt. De manier waarop Wolter het over ‘vader’ en over het nabootsen van diens handtekening heeft, suggereert toch echt dat het om een van zijn zussen gaat.

Daar komt ook nog eens bij dat er in 1679 bij het Brabantse Hooggerecht van Maastricht twee rechtszaken tegen Wolter liepen. De ene was aangespannen door zijn

zuster Cornelia. Aangezien Wolter de heerlijkheid had geërfd, hadden zijn ouders hem uitgesloten van al hun roerende goederen. Blijkbaar had hij zich daar niet aangehouden en zich onder andere meester gemaakt van twee paarden. De andere was een strafzaak, die ook weer het gevolg was van een conflict met zijn zusters, mogelijk diezelfde kwestie over de paarden. Wat hij precies had misdaan, valt bij gebrek aan gegevens jammer genoeg niet meer te achterhalen, maar de schout vond het in ieder geval nodig hem te arresteren. Kortom, we weten dat er van alles speelde, maar helemaal duidelijk krijgen we het niet. Het tweede proces sleepte zich overigens nog voort, toen Wolter kwam te overlijden. Wij weten niet waaraan hij stierf. Misschien wel van gif.

Rolf Hackeng

Bronnen: Rechterlijke Archieven Maastricht; Archief Landen van Overmaas; Historische Encyclopedie Maastricht; Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek; J. Habets in Publications 1873; R. de Sélys-Longchamps in Publications 1907.

Archiefsprokkels

De vaste rubriek ‘Archiefsprokkels’ wordt verzorgd door medewerkers van het Regionaal Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met

een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht.

Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Regionaal Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl